

ФАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ АНДРАГОГА В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Феномен неформальної освіти дорослих полягає в тому, що тривалий час це явище залишалося об'єктом чуттєвого пізнання, який довелося сприйняти виходячи з досвіду його існування, на протипагу ноумену, що досягається розумом і становить основу інтелектуального споглядання. Неформальна освіта дорослих сьогодні набуває в Україні стрімких темпів розвитку, що пов'язано передусім з існуючим запитом дорослих людей на освіту протягом життя, з потребою розвивати ті ключові компетентності, які визначають соціально-професійну мобільність і дозволяють успішно адаптуватися до різних соціально-професійних спільнот у мінливих соціально-економічних умовах.

Провідними напрямками для дорослих у формуванні і розвитку ключових компетентностей в сучасних умовах неперервної освіти є: особистісно значущий, який включає компетентності: ціннісно-орієнтаційні, здоров'язбереження, громадянськості, самовдосконалення і саморозвитку, у тому числі мовний, мовленнєвий, культурний, професійний розвиток; соціальний: соціальної комунікації з суспільством, спільнотою, колективом, родиною, друзями, партнерами; діяльнісний: когнітивні, креативні, інтелектуальні компетентності, компетентності організації діяльності, компетентності інформаційних та цифрових технологій тощо.

Фахівців освіти дорослих найчастіше називають фахівцями андрагогіки. Андрагог має бути професіоналом високої кваліфікації, володіти комплексом спеціалізованих андрагогічних знань, умінь і навичок, організувати діяльність з урахуванням специфіки різноманіття освітніх потреб, соціальних і вікових особливостей дорослих.

Дослідження понятійних основ, структури і особливостей процесу фахової діяльності андрагогів у неформальній освіті дорослих в Україні є актуальним, оскільки потребує уточнень ряд існуючих відкритих питань щодо його здійснення. У «Класифікаторі професій ДК 003:201» [1] відсутня назва професії освітянина дорослого – андрагога. Необхідним є з'ясування змістових характеристик кваліфікаційних рівнів підготовки професіоналів освітньої діяльності з дорослими відповідно вимог Національної рамки кваліфікацій [2]. Спрямовану підготовку андрагогів здійснюють переважно неформальні організації і установи. Наукового обґрунтування потребують мета, зміст і технології підготовки професіональних працівників до діяльності в освіті дорослих, зокрема у неформальній освіті.

Метою представлено дослідження було з'ясувати специфіку фахової діяльності андрагога в умовах неформальної освіти відповідно до узагальнених вимог кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій – автономності і відповідальності, знань, умінь, комунікації та інтегральної компетентності як узагальненого опису кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності [2].

Андрагогіка як галузь наукового знання, окремої навчальної дисципліни, і спеціальності вищої професійної освіти є в Україні актуальним питанням обговорення і спеціального дослідження. Особливостям діяльності андрагога присвячено праці українських науковців: О. Аніщенко, С. Архипової, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійника, О. Пехоти, С. Сисоєвої, Л. Сігаєвої, І. Смагіна, Т. Сорочан, Л. Тимчук, І. Фольварочною та ін. Загальні особливості позиції андрагога, на думку науковців, виявляються у його теоретико-методологічній підготовці, ставленні до дорослих учнів як до партнерів, володінні засобами та методами навчання дорослих; ставленні до себе як до андрагога.

Неформальна освіта дорослих сьогодні є освітньою діяльністю, здійснюваною, як правило, за рамками офіційної (формальної) системи, не підкріплена дипломом офіційного зразка, розрахована на вмотивованих до навчання дорослих, що проводиться за освітніми програмами і темами, у визначені терміни, відповідає цілям навчання дорослих, забезпечує особистісно, професійно, соціально значущий результат. Відрізняється своєю відкритістю і широким спектром пропонованих освітніх послуг. У той же час відсутність стандартизованих вимог до фахового рівня підготовки організаторів і надавачів таких освітніх послуг призводить до того, що базова освіта і кваліфікаційні характеристики суб'єктів, які безпосередньо навчають дорослих, інколи не відповідають вимогам, які висуваються до педагогічних і науково-педагогічних працівників і професіоналів з освіти дорослих офіційних закладів освіти.

Здійснений аналіз специфіки фахової діяльності андрагога в умовах неформальної освіти базувався на загальних вимогах, які висувають науковці до кваліфікації андрагогів, і врахуванні узагальнених складових кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій – автономності і відповідальності, знань, умінь, комунікації.

Автономність і відповідальність андрагога неформальної освіти як здатності самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності підкріплюються необхідними якостями і ціннісними орієнтаціями, такими, як терпимість, доброзичливість, емпатія, контактність (комунікативність), чуйність, ентузіазм, прагнення до лідерства, коректність, тактовність,

самокритичність, артистичність, організаторські здібності, прагнення до постійного самовдосконалення, повага людської особистості.

Для якісного забезпечення освітнього процесу андрагог повинен володіти спеціальними андрагогічними знаннями, вміннями, навичками, під якими мається на увазі сукупність знань про дорослу людину, а також система спеціальних методів, прийомів, технологій і форм роботи, якою повинен володіти кожен фахівець, що навчає дорослих. Специфіка навчання в зрілому віці залежить від індивідуальних здібностей людини, особистісного ставлення до іншого, до навколишнього середовища, до різних видів навчання. Одним з найважливіших принципів андрагогіки, згадуваному практично у всіх дослідженнях з проблем освіти дорослих, є принцип опори на життєвий і професійний досвід дорослої людини. У дорослого будь-яка інформація усвідомлено або несвідомо порівнюється, зіставляється з уже наявним досвідом. Знання приймається з ентузіазмом, якщо у житті дорослого було щось подібне. Професійний і життєвий досвід людини (або взагалі життєвий шлях) може стати важливим джерелом знання, фактором розвитку, засобом і інструментом навчання, особливо якщо мова йде про навчання в літньому віці.

Неформальна освіта передбачає від фахівця андрагога вмінь розвивати (або створювати умови для розвитку) в дорослій людині: рефлексію, критичне мислення, самоаналіз власної професійної діяльності, установку на продуктивну творчість, навички ефективної самоосвіти, в тому числі, вміння бачити проблеми, шукати альтернативи рішення, оцінювати ризики, прогнозувати наслідки, розраховувати ресурси тощо.

Комунікація андрагога базується на уявленні про людину як про самоцінний і самоврядний суб'єкт, на визнанні і повазі, плюралізмі життєвих позицій, розумінні вчення як способу життєдіяльності людини, усвідомленні і визнанні рівноправної ролі дорослих учнів у процесі навчання, усвідомленні своєї ролі наставника і організатора, що забезпечує процес організації навчання дорослих учнів.

Інтегральна компетентність андрагога неформальної освіти проявляється, перш за все, в розумінні ролі неперервної освіти як фактора особистісного і професійного розвитку дорослої людини і прийнятті андрагогічних принципів освіти, у ставленні до учнів як до партнерів, що передбачає врахування статусних, вікових та індивідуальних особливостей, професійних потреб і мотивації освітньої діяльності дорослих, а також у ставленні андрагога до себе як до вчителя, який працює з дорослими людьми, розвивається і навчається разом з ними, що вимагає критичної самооцінки рівня андрагогічної майстерності і постійної самоосвітньої діяльності.

Висновки. Врахування складових узагальнених вимог кваліфікаційних рівнів Національної рамки кваліфікацій – автономності і відповідальності, знань, умінь, комунікації дозволили визначити інтегральну компетентність андрагога неформальної освіти як узагальнений адаптований опис кваліфікаційного рівня через таку сукупність взаємопов'язаних ціннісно-смыслових орієнтацій, психолого-андрагогічних знань, умінь, досвіду, професійно-особистісних якостей андрагога, що дозволяє ефективно здійснювати андрагогічну взаємодію з дорослими різних вікових і соціальних груп з метою їхнього особистісного та професійного розвитку в умовах неформальної освіти.

Список використаних джерел

1. Класифікатор професій ДК 003:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327 «Про затвердження, внесення змін та скасування нормативних документів». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення 23. 09. 2018)
2. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення 23. 09. 2018)

Анотація. Самодумська О. Фахова діяльність андрагога в умовах неформальної освіти. У статті проаналізовано специфіку фахової діяльності андрагога в умовах неформальної освіти відповідно до таких узагальнених вимог кваліфікаційних рівнів, означених Національною рамкою кваліфікацій, як автономність і відповідальність, знання, уміння, комунікація та інтегральна компетентність.

Ключові слова: андрагог, фахова діяльність, неформальна освіта дорослих.

Аннотация. Самодумская О. Профессиональная деятельность андрагога в условиях неформального образования. В статье проанализирована специфика профессиональной деятельности андрагога в условиях неформального образования на основе таких обобщенных требований квалификационных уровней, обозначенных Национальной рамкой кваліфікацій, как автономность и ответственность, знания, умения, коммуникация и интегральная компетентность.

Ключевые слова: андрагог, профессиональная деятельность, неформальное образование взрослых.

Abstract. Samodumskaya O. Professional activities of adult educators in non-formal education. The article analyzes the specifics of professional activity of adult educators in non-formal education on the basis of these generalized requirements of the qualification levels identified by the National framework of qualifications, as autonomy and responsibility, knowledge, skills, communication and integrated competence.

Key words: educator, professional activity, non-formal education of adults.